بسم الله الرحمن الرحیم

خلاصه پروژه: طراحی و سنجش شاخص بومی اعتماد مردم به حاکمیت از منظر علوم رفتاری

سنجش‌های سطح اعتماد مردم به حاکمیت در ایران تاکنون عموما مبتنی بر روش سنتی و نگاه تک‌بعدی به مفهوم اعتماد بوده‌اند. این مطالعه به تدوین یک شاخص بومی جدید از اعتماد مردم به حاکمیت از منظر یافته‌های علوم رفتاری و سپس اجرای آن بر روی جامعهٔ ایران پرداخته است.

مجلس شورای اسلامی
مرکز پژوهش‌ها
مرکز بینش‌های رفتاری ایران

مقدمه و مسئله

اعتماد ساختار بسیار پیچیده‌ای دارد که به شکل‌های مختلف شامل طیف وسیعی از شناخت‌ها، احساسات، نگرش‌ها و رفتارها می‌شود (۱). اعتماد یک حالت روانی است که شامل تمایل به پذیرش آسیب احتمالی بر اساس انتظارات مثبت در مورد نیات یا رفتارهای دیگری است، بدون آنکه نظارت یا کنترلی بر دیگری وجود داشته باشد (۲). اعتماد بر حسب طرف‌های درگیر در رابطهٔ اعتماد، انواع گوناگونی دارد. گزارش حاضر بر **اعتماد به حاکمیت** متمرکز است که دارای **دو نوع اعتماد نهادی و اعتماد سیاسی** می‌شود.

تغییرات سطح اعتماد به علل مختلفی می‌تواند رخ دهد و این علل را می‌توان در سه دستهٔ کلی خلاصه کرد: ۱) عوامل موثر **فردی** مانند ویژگی‌های ذاتی، جمعیت شناختی، ترجیحات و انتظارات ۲) عوامل موثر **اجتماعی** مثل ویژگی‌های جامعه و تجربیات اجتماعی قبلی ۳) عوامل موثر **نهادی** همچون عملکرد و کیفیت حکمرانی، رضایت از خدمات و تصویر و شهرت حاکمیت.

در دو دههٔ گذشته میزان اعتماد به حاکمیت و دولت‌ها در کل جهان کاهش یافته‌است و این موضوع آثار بزرگی چون ناامیدی، خشم و سرخوردگی ایجاد کرده است (۳). علی‌رغم اهمیت این موضوع، سنجش اعتماد مخصوصاً در آمارهای رسمی سابقهٔ طولانی ندارد (۴). سنجش‌های فعلی نیز به دلیل تکیه بر روش‌های سنتی و ارائهٔ نگاهی تک‌بعدی، ناقص و سطحی به موضوع کارآمدی لازم را ندارد (۵) و از این حیث لازم است تا با اتکا بر یافته‌ها و روش‌های نوین رفتاری به سنجش آن اقدام شود.

ماهیت چندبعدی اعتماد به حاکمیت در مطالعات متعددی اعم از مطالعات علوم رفتاری و شناختی به‌صورت تجربی تائید شده‌است. طبق یافته‌های علوم رفتاری، اعتماد را می‌توان به ابعاد مختلف تقسیم کرد و از این طریق به ابعاد و مولفه‌های مختلف آن توجه نمود؛ و بدین صورت می‌توان تصویر کامل‌تری از اعتماد به حاکمیت و نهادهای آن ارائه کرد.

هدف از این مطالعه، ۱) تدوین یک شاخص بومی جدید از اعتماد مردم به حاکمیت از منظر یافته‌های روز علوم رفتاری و ۲) سپس اجرای آن بر روی جامعهٔ ایران بود.

مطالعه حاضر که به سفارش **مرکز افکارسنجی ملتِ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی**، در **زمستان ۱۴۰۲** اجرا شد؛ ضمن ارائهٔ یک چهارچوب نوینِ رفتاری از اعتماد، آن را **برای اولین‌بار** در ایران مورد سنجش قرار داد.

پروژه حاضر در بخش اول با روش کتابخانه‌ای و در بخش دوم با روش پیمایش تلفنی بر روی جامعهٔ آماری همهٔ افراد ۱۸ سال و بیشتر، در کل کشور انجام شد. نمونه‌گیری با روش تصادفی ساده متناسب با جمعیت به‌نحوی که جمعیت کل کشور پوشش داده شود و به اندازه ۱۱۰۰ نفر صورت گرفت.

یافته‌های کلیدی

پروژه حاضر مشتمل بر دو گزارش جداگانه بود:

۱. بررسی مفهومی و تدوین شاخص بومی سنجش اعتماد مردم به حاکمیت از منظر علوم رفتاری: که در آن علاوه بر بررسی مفهومی مسئلهٔ اعتماد به حاکمیت و انواع ابزارهای سنجش آن، مقیاس سنجش اعتماد به حاکمیت در ایران تدوین شد. این مقیاس **شامل پنج مولفهٔ شایستگی[1]، خیرخواهی[2]، درستکاری[3]، عدالت[4] و گشودگی[5] بوده و در مجموع دارای ۲۲ خرده مولفه** نیز می‌شود. ابزار تدوین‌شده مبتنی بر دانش روز دنیا و در قالب پرسشنامه‌ای با ۲۵ سوال است که به‌لحاظ ویژگی‌های روان‌سنجی نیز مورد تائید قرار گرفته است.

۲. سنجش شاخص بومی اعتماد مردم به حاکمیت از منظر علوم رفتاری: که شامل نتایج اجرای این شاخص بومی بر روی نمونهٔ معرف جامعهٔ ایران می‌شود. (باتوجه به محدودیت‌های نهاد کارفرما، امکان انتشار جزییات یافته‌ها وجود ندارد.)

توصیه‌های سیاستی

سنجش‌های سطح اعتماد مردم به حاکمیت در ایران تا امروز عموما مبتنی بر روش سنتی و نگاه تک‌بعدی به مفهوم اعتماد بوده‌اند و از این حیث طراحی و تدوین چهارچوب مفهومی نوین اعتماد به حاکمیت مبتنی بر جدیدترین یافته‌های علوم رفتاری دنیا و به‌صورت مخصوص برای کشور ایران، گامی مهم در تحول حوزه اعتماد به حاکمیت در ایران بوده‌است. با به‌کارگیری این روش می‌توان سطوح اعتماد و بی‌اعتمادی به نهادها و بازیگران مختلف حاکمیت را به‌صورت متمایز و به تفکیک مولفه‌های اعتماد مورد بررسی قرار داد. نهایتا نیز می‌توان به کمک این یافته‌ها، سیاست‌ها، راهکارها و اقدامات اصلاحی مختلفی برای افزایش اعتماد به حاکمیت در کشور طراحی و اجرا کرد.

پژوهشگران طرح: فاطمه مروتی، زهراسادات مشکانی، محمدحسن ابراهیم کنی، فاطمه ملکی، زینب سادات حسینی.

مرکز بینش‌های رفتاری ایران، متشکل از جمعی از دانش‌آموختگان روان‌شناسی دانشگاه تهران بوده که با هدف کاربردی‌سازی رویکرد بینش‌های رفتاری (BI) در مسائل و مشکلات مختلف جامعه ایران فعالیت می‌کند. این مرکز تاکنون پروژه‌های متعدد رفتاری با سازمان‌های مختلف اعم از وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت راه و شهرسازی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی و شهرداری تهران انجام داده‌است.

ضلع شمال غربی چهارراه ولیعصر عجل‌الله‌تعالی‌فرجه‌الشریف، خانه اندیشه‌ورزان

iranbehavioralinsights.ir

@iranbehavioralinsights

۰۹۳۰۳۱۸۷۲۲۰

منابع

(1) Lewicki, R. J., & Brinsfield, C. (2017). Trust repair. *Annual review of organizational psychology and organizational behavior*, 4, 287-313. (2) Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) Staff. (2017). *Trust and public policy: How better governance can help rebuild public trust*. OECD. (3) Kramer, R. M. (2012). *Institutional trust failures: Insights and lessons from the 9/11 intelligence failures.* (4) Marusic, A., Ghossein, T., Dalton, A. G., & Nielsen, W. (2020*). Trust between public and private sectors: The path to better regulatory compliance?* (5) Seyd, B. (2016, March). How should we measure political trust. In *PSA Annual Conference*, Brighton, March (pp. 21-23).

[1] Competence
[2] Benevolence
[3] Integrity
[4] Fairness
[5] Openness